

การพัฒนาผ้าทอลายโกเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมชุมชนบ้านแม่ลอยหลวง จังหวัดเชียงราย

บทความวิจัย

ณรงค์ เจนใจ

วันที่รับบทความ:

9 ธันวาคม 2562

วันแก้ไขบทความ:

12 มีนาคม 2563

วันที่ตอบรับบทความ:

16 มีนาคม 2563

สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57100

*ผู้เขียนหลัก อีเมล: narongjenjai@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผ้าทอลายโกเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านแม่ลอยหลวง ตำบลศรีดอนไชย อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน ประธานกลุ่มสตรี สมาชิกกลุ่มผู้ทอผ้า จำนวน 14 คน และเจ้าอาวาสวัด 1 รูป การดำเนินการวิจัยเป็นไปตามศาสตร์พระราชฯ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ประกอบด้วย การศึกษาภูมิปัญญาผ้าทอ การพัฒนาสินค้าร่วมกับชุมชน และการประเมินความเหมาะสมของสินค้าทางวัฒนธรรม ผลวิจัยพบว่า ผ้าทอลายโกเป็นภูมิปัญญาการทอผ้าของชุมชนบ้านแม่ลอยหลวงที่สืบทอดมาตั้งแต่อดีต มีลวดลายที่สะท้อนถึงธรรมชาติ ใช้เทคนิคการพันด้ายสีต่างกันสองเส้นให้กลายเป็นเส้นยีนหนึ่งเส้นเพื่อให้เกิดมิติและความสวยงาม สินค้าทางวัฒนธรรมจากผ้าทอลายโกที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชน คือ ตุ๊กตาแม่คู่กับหลานสาวและถุงย่ามลายโก ผลประเมินความเหมาะสมของสินค้าทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก และส่งผลให้ชุมชนเกิดการตระหนักรู้ถึงคุณค่าของผ้าทอที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชน ทำให้เกิดความร่วมมือในการส่งเสริม สืบทอด ต่อยอดการทอผ้า และจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอในชุมชน

คำสำคัญ:

จังหวัดเชียงราย
ชุมชนบ้านแม่ลอยหลวง
สินค้าทางวัฒนธรรม
ภูมิปัญญา
ผ้าทอลายโก

Received:

9 December 2019

Received in revised form:

12 March 2020

Accepted:

16 March 2020

School of Social Sciences, Chiang Rai Rajabhat University, Muang District, Chiang Rai Province, 57100 Thailand

***Corresponding author's E-mail: narongjenjai@gmail.com**

Abstract

The purpose of this participatory action research seeks to upgrade Kai-weaved textiles for cultural products of Mae Loi Luang community, Sri Don Chai subdistrict, Theong district, Chiang Rai province. The research process is based on the implication of the late King's philosophy entitled "Understanding, Accessibility, and Development". The research process also employs a survey of local wisdoms on weaved textiles, the development of local products with communities, and evaluation of cultural product appropriateness. Research participants were 15 residents, which included the village head, village committee members, a women's union director, members of textile-weaving group, and the temple's abbot. This study revealed that Kai-weaved textiles have been inherited from the Mae Loi Luang community's local wisdom. The Kai-weaved textile is designed with two thread-stripped weaving techniques in order to create dimensions of Kai-weaved textiles and beauty. The village's Kai-weaved textiles reflected their ways of life and local identities, which are categorized into two types of cultural products: grandmother-like and niece-like Kai-textile dolls and Kai-stripped. The cultural product quality assessment confirmed a high appropriateness; subsequently, these cultural products raise community awareness of Kai-textile values. In summary, the project facilitated community cooperation in textile-weaving promotion, and the establishment of indigenous textile-weaving center.

Keywords:

Chiang Rai province,
Mae Loi Luang
community,
Cultural product,
Local wisdom,
Kai-weaved textile

บทนำ

ในปัจจุบันประเทศไทยมีความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ระบบการคมนาคมขนส่งและระบบเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นพัฒนาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ส่งเสริมให้มีการแข่งขันในระบบตลาดโลกมากขึ้น จากการพัฒนาที่ผ่านมาทำให้คนและสังคมกลายเป็นส่วนหนึ่งในกระแสของการพัฒนาตามนโยบายของรัฐบาล นับตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 -11 รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับคนและสังคมมากขึ้น โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และสร้างสมดุลการพัฒนาในทุกมิติ โดยเฉพาะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศไทยที่มุ่งเน้นให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรมและมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง และเชื่อมโยงไปถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) (Office of the National Economic and Social Development Board, 2019) จากนโยบายของรัฐบาลที่สนับสนุนแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative economy) ที่ส่งเสริมการใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการ ซึ่งเป็นแนวคิดในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ (Knowledge) การสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual property) ที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม เทคโนโลยี และนวัตกรรมสมัยใหม่ โดยมุ่งพัฒนาทักษะองค์ความรู้ของผู้ประกอบการไทยในการสร้างสรรค์สินค้าและบริการรูปแบบใหม่ให้มีจุดเด่นสามารถต่อยอดด้วยความคิดและนวัตกรรม รวมทั้งสร้างความได้เปรียบจากความหลากหลายในเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมและความเป็นไทย

เครื่องนุ่งห่มเป็นหนึ่งในปัจจัย 4 ที่เป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ โดยนำเส้นใยมาถักทอเป็นเครื่องนุ่งห่มปกปิดร่างกายและใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ภายหลังผ้าทอได้กลายเป็นสื่อสัญลักษณ์ของคนในแต่ละชุมชน แสดงถึงเชื้อชาติเผ่าพันธุ์และความแตกต่างทางวัฒนธรรม เป็นภูมิปัญญา เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับการถ่ายทอดสืบเนื่องกันต่อมา ผ้าทอพื้นบ้านเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีความงดงามแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค สะท้อนถึงขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมพื้นฐานในวิถีชีวิตของแต่ละพื้นที่เป็นอย่างดี ผ้าทอจึงเป็นตัวอย่างของการนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ด้วยการเชื่อมโยงความงามของงานศิลปหัตถกรรมในอดีตมาสู่งานผลิตภัณฑ์สิ่งทอร่วมสมัยที่เหมาะสมกับการใช้งานในปัจจุบัน (Burapajattana, 2016a) การทอผ้าในภาคเหนือแถบล้านนาไทย

(จังหวัดเชียงราย พะเยา ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน) ของชาวไทยวนและไทลื้อ ซึ่งยังรักษาวัฒนธรรมในรูปแบบและลวดลายที่สืบทอดกันมา โดยเฉพาะการทอชิ้นดินจกผ้าซิด และผ้าที่ใช้เทคนิค “เกาะ” นอกจากนี้ยังมีการทอผ้าไหมยกดอกและการทอชิ้นใหม่ต่อดินจกยกดินเงินดินทอง รวมถึงผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละจังหวัด เช่น ผ้าม่อฮ่อม จังหวัดแพร่ และผ้าลายน้ำไหล จังหวัดน่าน เป็นต้น (Silk Preservation Center, n.d.) การทอผ้าถือเป็นภูมิปัญญาและเป็นวัฒนธรรมสำคัญของชุมชน เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ทักษะ ความชำนาญหรือความเชี่ยวชาญ ช่างทอผ้าต้องมีประสบการณ์และทักษะที่ต้องฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากเป็นงานที่ต้องใช้ความละเอียดประณีตความเอาใจใส่และมีความอดทนสูงจึงจะทอผ้าได้สวยงาม

ชุมชนบ้านแม่ลอยหลวง ตำบลศรีดอนไชย อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่ยังคงรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาด้านผ้าทอมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นการทอผ้าโดยใช้เทคนิคลายโก จึงทำให้ผ้าทอมีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ แต่ในปัจจุบันชุมชนยังคงทอผ้าเพื่อผลิตเป็นผ้าชิ้นเพียงอย่างเดียว เมื่อพิจารณาคุณค่าและความสวยงามของผ้าทอแล้ว หากพัฒนาผ้าทอลายโกให้มีการใช้งานในหลากหลายรูปแบบ จะเป็นการเพิ่มมูลค่าสินค้าที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและศักยภาพของชุมชน ทำให้ภูมิปัญญาผ้าทอของชุมชนมีความโดดเด่นและน่าสนใจยิ่งขึ้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอเชิงวัฒนธรรมที่มีแนวคิดจากท้องถิ่นหรือสินค้าวัฒนธรรม (Local chic) ที่มีการออกแบบสร้างสรรค์ให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตในปัจจุบันและการส่งเสริมการออกแบบด้านสิ่งทอไทยด้วยการสร้างเอกลักษณ์และความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ (Burapajattana, 2016b) ดังนั้นการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เน้นความพร้อม ความโดดเด่นและความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อสร้างรายได้และส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถสร้างความเข้มแข็ง และนำไปสู่การสร้างสังคมอยู่ดีมีสุขในอนาคต

สถานการณ์ที่เป็นอยู่เดิม

ชุมชนบ้านแม่ลอยหลวงเป็นชุมชนที่มีประวัติยาวนานนับตั้งแต่ผู้คนยุคแรกที่ย้ายถิ่นฐานมาจากเมืองน่าน โดยมีหลักฐานจารึกที่ฐานพระประธานในวัดดอนไชยที่ระบุถึงปีที่สร้างนับรวมปัจจุบันมีอายุกว่า 200 ปี บ้านแม่ลอยหลวงเป็นชุมชนที่ยังคงดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตดั้งเดิม มีระบบความคิด ประเพณี และมี

ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองโดยเฉพาะผ้าทอที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ซึ่งสะท้อนถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่มีความผูกพันกับธรรมชาติผ่านระบบคิดและถ่ายทอดออกมาเป็นลวดลายบนผืนผ้าทอ (ภาพที่ 1) ที่นำเอาโก หรือสาหร่ายน้ำจืดพืชพื้นถิ่น ที่เป็นเส้นใยมีความพลิ้วไหวไปตามกระแสลม ปัจจุบันการทอผ้าในชุมชนยังเป็นการทอที่ใช้เครื่องมือแบบดั้งเดิมตามภูมิปัญญาท้องถิ่น (ภาพที่ 2) จึงทำให้ใช้เวลานานในการทอและรูปแบบลวดลายยังเป็นแบบเดิมที่สืบทอดกันมา เนื่องจากกาลเวลาที่ผ่านไป ความนิยมในผ้าทอได้เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะคนหนุ่มสาวและสตรีในวัยทำงาน ที่หันมาสวมใส่กางเกงแทนการใส่ซิ่นตามกระแสการแต่งกายสมัยใหม่ และกลุ่มทอผ้าในชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและขาดคนสืบทอด เนื่องจากการทอผ้าเป็นงานที่ต้องใช้ความละเอียดประณีต ความเอาใจใส่ และความอดทนสูงจึงจะได้ผ้าทอที่สวยงาม ปัจจุบันช่างทอผ้าส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงสูงอายุและมีประสบการณ์ในการทอผ้ามาอย่างยาวนาน (Dechgoolong, 2017)

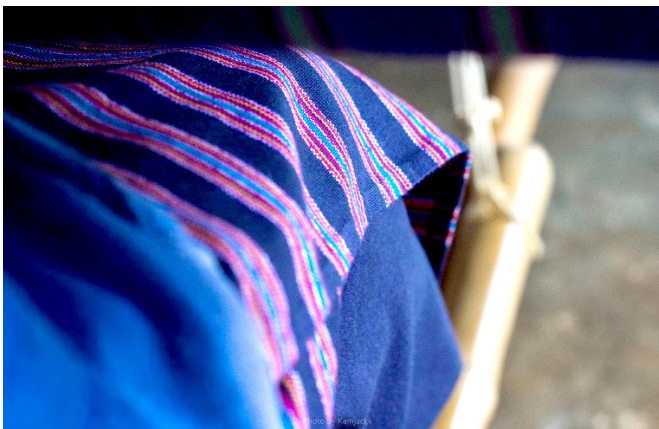
เอกลักษณ์การทอผ้าลายโกที่ชุมชนได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษคือ “ใส่เสื้อแห้ง นุ่งซิ่นดำ” หมายถึงการใส่เสื้อสีน้ำเงินเข้มค่อนไปทางดำและนุ่งซิ่นดำที่มีสีเดียวกันกับเสื้อ ซึ่งการแต่งกายลักษณะนี้เป็นเอกลักษณ์ที่มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน มีหลักฐานชิ้นสำคัญที่แสดงถึงรูปแบบการแต่งกายของคนในชุมชนคือรูปถ่ายขาวดำของแม่เฒ่าชาว ธิมาใจ ที่ได้ถ่ายไว้เมื่อปี พ.ศ. 2505

ในปัจจุบันชุมชนยังคงทอผ้าใช้กันเองโดยเป็นการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุในชุมชน และมีผู้สูงอายุบางส่วนเท่านั้นที่ยังคงสวมใส่ซิ่นอยู่ในปัจจุบัน การทอผ้าในชุมชนเป็นการทอผ้าลายโกเพื่อใช้เป็นผ้าซิ่นสำหรับสวมใส่ในชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังใช้ผ้าทอมา

ทำเป็นถุงย่ามเพื่อใช้งานในชีวิตประจำวัน ซึ่งถุงย่ามเป็นเครื่องใช้ของคนในชุมชนมาตั้งแต่อดีตสำหรับการใส่ข้าวของทางการเกษตรและของใช้ในชีวิตประจำวัน ถุงย่ามที่ใช้งานอย่างแพร่หลายในปัจจุบันมีขนาดใหญ่ ไม่มีลวดลายเพราะเน้นการใช้งานเป็นหลักสำหรับผ้าซิ่นมีการจำหน่ายในกลุ่มสตรีภายในชุมชน และสั่งทำจากหมู่บ้านอื่นบ้างเป็นครั้งคราว

ผ้าทอลายโกของชุมชนบ้านแม่ลอยหลวงใช้เทคนิคการพันโกที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ทำให้ผ้าทอของชุมชนมีความโดดเด่นสวยงามในลวดลาย ผ้าซิ่นขนาดความยาว 120 เซนติเมตรจำหน่ายในราคา 400 บาทต่อผืน การทอผ้าแต่ละผืนใช้เวลาทอเฉลี่ยประมาณ 1 วัน (ภาพที่ 3) ซึ่งการทอผ้าหนึ่งฮ้างหรือหนึ่งเครื่องจะได้ผ้าซิ่นจำนวน 12 ผืน รวมเวลาทั้งหมดที่ใช้ตั้งแต่การเตรียมเส้นด้ายจนทอเสร็จประมาณ 25 วัน การทอผ้าหนึ่งเครื่องจะขายได้ 4,800 บาท หักค่าใช้จ่ายในการทอแล้วคงเหลือประมาณ 3,000 บาท จากระยะเวลาในการทอและค่าตอบแทนในการทอที่ค่อนข้างน้อย ชุมชนจึงพยายามเพิ่มมูลค่าของผ้าทอโดยเพิ่มรูปแบบการใช้งานที่หลากหลาย ซึ่งหากพัฒนาผ้าทอลายโกเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่มีความโดดเด่นทางเอกลักษณ์ของชุมชนก็จะส่งผลถึงรายได้ที่เพิ่มขึ้น ตลอดจนการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงดำเนินการวิจัยพัฒนาผ้าทอลายโก โดยเน้นการปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน และเพื่อให้เกิดการรับรู้และเข้าใจชุมชนมากยิ่งขึ้นจึงประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราช “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” มาร่วมในกระบวนการวิจัย เพื่อสร้างสินค้าทางวัฒนธรรม รวมถึงการส่งเสริมรายได้ และส่งผลให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนแก่ชุมชนต่อไป

ภาพที่ 1 ผ้าทอลายโก

ภาพที่ 2 การทอผ้าที่เป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านแม่ลอยหลวง

ภาพที่ 3 การทอผ้าของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน

กระบวนการที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลง และการยอมรับของชุมชนเป้าหมาย

กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน การสัมภาษณ์ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชน เปิดโอกาสให้มีการถกเถียงแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดของกระบวนการแต่ละขั้นตอนดังนี้

1) การศึกษาชุมชน เป็นการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน ลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม พัฒนาการของชุมชน สภาพทั่วไปของชุมชน การสร้างเอกลักษณ์ของชุมชน วิถีและกระบวนการทอผ้า รวมถึงการวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมของการทอผ้าในชุมชน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่น่าไปสู่การหาแนวทางการพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรมของชุมชน ดังนี้

- จุดแข็งของการทอผ้าในชุมชน พบว่าชุมชนรวมกลุ่มกันเพื่อสืบทอดการทอผ้าขึ้น โดยเป็นการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุในชุมชน มีเอกลักษณ์ของผ้าทอลายโกที่มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน และชุมชนมีกลุ่มผู้นำที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะเจ้าอาวาสผู้ใหญ่บ้านและกลุ่มผู้สูงอายุที่ประสานงานและขับเคลื่อนให้กลุ่มทอผ้าดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

- จุดอ่อนของการทอผ้าในชุมชน พบว่าการทอผ้าของชุมชนยังขาดการสืบทอด เนื่องจากเป็นการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุในชุมชนจึงทำให้ขาดการถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังโดยเฉพาะในกลุ่ม

วัยทำงานและหนุ่มสาวในชุมชน ปัจจุบันมีผู้สูงอายุที่ยังทอผ้าจำนวน 10 คนเท่านั้นจากเดิมที่มีอยู่ถึง 20 คน เนื่องจากบางท่านเสียชีวิตและบางท่านอายุมากแล้วจึงทอไม่ไหว ชุมชนมีการทอผ้าโดยใช้ลวดลายเดิมที่ถ่ายทอดกันมา ทำให้ขาดการพัฒนา ลวดลายและความหลากหลายของการใช้งานผ้าทอ

- โอกาสของการทอผ้าในชุมชน พบว่าปัจจุบันชุมชนได้รับความสนใจจากการศึกษาดูงานของหน่วยงานที่อยู่ใกล้เคียงเพิ่มมากขึ้น เช่น โรงเรียน สโมสรราชการ เทศบาล และกลุ่มผู้สนใจ มีการสั่งจองผ้าทอจากชุมชนใกล้เคียงบ้าง ประกอบกับในปัจจุบันเทคโนโลยีการสื่อสารดีขึ้น ทำให้ช่องทางในการประชาสัมพันธ์ผ้าชิ้นสู่สาธารณะมีหลากหลายช่องทางจนเป็นที่รู้จักในวงกว้าง

- ปัญหาและอุปสรรคของการทอผ้าในชุมชน พบว่าชุมชนประสบปัญหาเรื่องเงินทุนในการดำเนินงาน เพราะปัจจุบันกลุ่มทอผ้าต้องรวบรวมทุนทรัพย์เพื่อซื้อวัสดุในการทอ และเนื่องจากเป็นการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุโดยการผลักดันของเจ้าอาวาสวัด จึงทำให้การบริหารจัดการกลุ่มและการส่งเสริมด้านการตลาดของกลุ่มยังไม่มีทิศทางชัดเจน

2) กระบวนการร่วมคิด โดยการสนทนากลุ่มกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อกำหนดและร่วมกันคิดค้นรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ เพื่อพัฒนาเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ วิถีชีวิต สังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ทำให้ได้ข้อสรุปของการพัฒนาผ้าทอลายโกให้เป็นสินค้าทางวัฒนธรรมของชุมชนคือ ตู๊กตาแม่อยู่ยกับหลานสาวและถุงย่ามลายโก ซึ่งสินค้าดังกล่าวมีหลักการดังนี้

- ตู๊กตาแม่อยู่ยกับหลานสาว จากการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล ทำให้พบรูปถ่ายของแม่เฒ่ากับหลานสาววัย 6 ขวบ ซึ่งแสดงถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี คือ “ใส่เสื้อแห้ง นุ่งซิ่นดำ” ที่เป็นเอกลักษณ์การแต่งกายในชุมชน ดังนั้นจึงใช้เป็นแรงบันดาลใจในการทำตู๊กตาเพื่อเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม โดยนำผ้าทอของชุมชนมาตกแต่งเพื่อให้เกิดความสวยงามและมีความโดดเด่นทางวัฒนธรรม การทำตู๊กตาเน้นการออกแบบเครื่องแต่งกายที่สะท้อนถึงรากเหง้าของชุมชนที่มีการแต่งกายแบบฉบับคนเมืองน่านผสมกับวัฒนธรรมการแต่งกายของคนไทลื้อที่โพกศีรษะ (ภาพที่ 4) ซึ่งทั้งสองสิ่งนี้เป็นรูปแบบการแต่งกายที่โดดเด่นของชุมชนจนถึงปัจจุบัน

- ถุงย่ามลายโก ชุมชนนำเศษผ้าทอบางส่วนมาเย็บเป็นถุงย่ามเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน (ภาพที่ 5) แต่ถุงย่ามมีขนาดใหญ่ เพราะเน้นการใช้งานเป็นหลัก ดังนั้นเพื่อให้สามารถใช้งานถุงย่ามได้หลากหลายจึงลดขนาดของถุงย่าม โดยการทำก็ทอผ้าที่มีขนาดเล็กลง มีขนาดความกว้างของหน้าผ้าเพียง 20 เซนติเมตร (ภาพที่ 6) และทำลายโกในผ้าทอเพื่อให้ถุงย่ามเกิดมิติและมี

ลวดลายที่สวยงาม (ภาพที่ 7) เพิ่มพูนห้อยท้ายถุงย่าม และติดแผ่นเงินดูนลายเพื่อให้เกิดความสวยงามและโดดเด่น ถุงย่ามลายโกจึงเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมสำหรับการใช้สอย สะดวกในการพกพาและมีความสวยงาม มีขนาดที่เหมาะสมสำหรับการใช้งานของทุกเพศทุกวัย สามารถเป็นของฝากและของที่ระลึกได้

ภาพที่ 4 ตุ๊กตาแม่อุ้ยกับหลานสาว

3) การฝึกปฏิบัติการพัฒนาผ้าทอลายโกเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม โดยเริ่มจากกระบวนการเตรียมเส้นด้าย การออกแบบลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์แต่ยังคงพื้นฐานของลายโกที่เป็นลายผ้าทอเฉพาะถิ่น การทอผ้าตามรูปแบบที่กำหนด และการตัดเย็บและพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรม โดยดำเนินการฝึกอบรมวิธีทำตุ๊กตาแม่อุ้ยกับหลานสาวและถุงย่ามลายโกให้กับชุมชน ผู้เข้าร่วมอบรมแบ่งเป็น 3 กลุ่มช่วงอายุ ได้แก่ เยาวชน กลุ่มแม่บ้านและผู้สูงอายุ โดยเชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนมาเป็นผู้ถ่ายทอดให้ความรู้เทคนิค และวิธีการทำ และได้รับการอนุเคราะห์จากวัดดอนไชยเป็นสถานที่ฝึกปฏิบัติการ (ภาพที่ 8)

ภาพที่ 5 การใช้ถุงย่ามในชีวิตประจำวันของคนในชุมชน

ภาพที่ 6 กี่ทอผ้าและผ้าทอลายโกที่ปรับขนาดเพื่อนำไปทำถุงย่าม

ภาพที่ 7 การตัดเย็บถุงย่ามจากผ้าทอลายโก

4) การประเมินคุณภาพและความเหมาะสมของสินค้าทางวัฒนธรรม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่านประกอบด้วย 1) เจ้าของร้านของฝากของที่ระลึก 2) ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมศาสนาและวัฒนธรรมสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย และ 3) ที่ปรึกษาอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายที่มีความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาชุมชน เพื่อประเมินถึงคุณภาพและความเหมาะสมในการต่อยอดทางการตลาดของสินค้าทางวัฒนธรรม

การประเมินความเหมาะสมของสินค้าทางวัฒนธรรมประยุกต์มาจากเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ตามประกาศของสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ฉบับที่ มพช. 417/2558 (Thai Industrial Standards Institute (TISI), 2015) ดังนั้นเกณฑ์การประเมินความเหมาะสมที่ครอบคลุมกับลักษณะเฉพาะของสินค้าทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านแม่ลอยหลวง มี 7 ด้านดังนี้

- 1) ลักษณะทั่วไปในภาพรวม เกณฑ์พิจารณา คือ มีความประณีต สวยงาม มีรูปแบบรูปทรงที่เหมาะสม การตัดเย็บต้องมีฝีเข็มสม่ำเสมอ รอยต่อไม่แยกออกจากกัน
- 2) ลวดลายที่ใช้ เกณฑ์พิจารณา คือ ต้องประณีต ลวดลายมีความคมชัดสวยงาม สม่ำเสมอ
- 3) สีเส้นของชิ้นงาน เกณฑ์พิจารณา คือ ต้องไม่ต่างหลุดหรือลอก สีเส้นสวยงามสม่ำเสมอ ชิ้นงานมีการใช้สีอย่างเหมาะสม
- 4) การตกแต่งด้วยวัสดุอื่น เกณฑ์พิจารณา คือ การตกแต่ง

มีความประณีต ติดแน่น คงทน กลมกลืนและเหมาะสมกับชิ้นงานกรณีเป็นโลหะต้องไม่เป็นสนิม

5) คุณภาพการใช้งาน เกณฑ์พิจารณา คือ ชิ้นงานมีความเหมาะสมในการใช้งาน มีความคงทนแข็งแรง

6) สะท้อนถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน เกณฑ์พิจารณา คือ ชิ้นงานสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชน

7) ความเหมาะสมในการเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม เกณฑ์พิจารณา คือ ชิ้นงานเหมาะสมกับการเป็นของฝากของที่ระลึก ที่สะท้อนให้เห็นถึงการเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมและสามารถพัฒนาต่อยอดได้ในอนาคต

ผลการประเมินความเหมาะสมของสินค้าทางวัฒนธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก (ตารางที่ 1) ส่งผลให้สามารถพัฒนาต่อยอดส่งเสริมเป็นของฝากของที่ระลึกได้ และสินค้าสะท้อนถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน และความเหมาะสมในการเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมมีผลประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นถึงหลักคิดในการนำภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาพัฒนาต่อยอดเพื่อทำให้เกิดอัตลักษณ์ ที่มีความโดดเด่นทางวัฒนธรรม ดังนั้นการนำผ้าทอลายโกในชุมชนมาพัฒนาเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่มาจากความต้องการและการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้มีความเหมาะสมในการเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมและสามารถพัฒนาต่อยอดและส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนได้ในอนาคต

ภาพที่ 8

การฝึกปฏิบัติสำหรับการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายโกให้เป็นสินค้าทางวัฒนธรรม

ความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่ใช้

การเปลี่ยนวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าต้องอาศัยกระบวนการทำให้เกิดความสมัยใหม่ ที่เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ทางวัฒนธรรมโดยผ่านเงื่อนไขของกระแสโลกาภิวัตน์ และกระบวนการทำให้ทันสมัย (Modernization) อาศัยความเจริญของเทคโนโลยีในปัจจุบัน เพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น และพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่จนทำให้วัฒนธรรมกลายเป็นสินค้า (Juntawong, 2015) แต่กระนั้นก็ตามชุมชนยังคงต้องยึดแนวทางในการพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรมที่เป็นการนำทุนวัฒนธรรม เช่น เรื่องราว (Story) เนื้อหา (Content) ของวัฒนธรรมมาเป็นส่วนหนึ่งในการเพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการเพื่อสร้างเสริมกระบวนการสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ 1) การดำเนินการปรับปรุงรูปแบบสินค้าให้เหมาะสมมีความทันสมัยในการออกแบบ เกิดความแปลกใหม่โดยนำเอกลักษณ์ความโดดเด่นของวัฒนธรรมมากลั่นกับค่านิยมและวิถีชุมชน 2) การสร้างแบรนด์สินค้าโดยการสร้างเอกลักษณ์ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมผ่านสินค้า และ 3) การส่งเสริมและพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นและองค์ความรู้ในชุมชน (Puangpanya et al., 2016)

การวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมในการทอผ้าในชุมชน โดยการใช้เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT เพื่อให้ทราบข้อมูลที่น่าไปสู่การหาแนวทางในการพัฒนาผ้าทอให้เป็นสินค้าทางวัฒนธรรมร่วมกันของชุมชน โดยชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจร่วมกัน มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมให้กลุ่มอาชีพผ้าทอพัฒนาไปสู่การความยั่งยืนของชุมชน (Pantung, 2019a)

หลักการตามศาสตร์พระราชานี้ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” มีดังนี้ ประการที่หนึ่ง การเข้าใจ คือการสร้างให้เกิดความเข้าใจในข้อมูลพื้นฐานด้วยการศึกษาข้อมูลในทุกมิติของชุมชน ค้นหารากของปัญหาและรวบรวมองค์ความรู้ ประการที่สอง การเข้าถึง คือการสื่อสารและสร้างการมีส่วนร่วม โดยสื่อสารสร้างความเข้าใจและความมั่นใจกับชุมชน ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชน และให้ชุมชนมีส่วนร่วม และประการสุดท้าย การพัฒนา คือการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชน ตลอดจนให้คำปรึกษา การออกแบบ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้การลงมือปฏิบัติของชุมชนโดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมและติดตาม ซึ่งกระบวนการทั้งสามประการนี้ มีหลักการร่วมกันคือการมีส่วนร่วมของประชาชน และการขับเคลื่อนงานพัฒนาด้วยความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเป็นเจ้าของและนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Singkajom, 2015) ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

1) **เข้าใจ** ทำให้เกิดความเข้าใจในบริบทของชุมชน ประวัติศาสตร์ ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม พัฒนาการของชุมชนและสภาพทั่วไปของชุมชน ในการสร้างเอกลักษณ์ของชุมชน วิธีการทอผ้าและกระบวนการทอผ้าที่เป็นมรดกทางภูมิปัญญาของชุมชน

2) **เข้าถึง** ทำให้เกิดแนวทางในการอนุรักษ์ผ้าทอและการร่วมกันสร้างกติกาในชุมชนร่วมกันโดยใช้พลังของผู้นำชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและทางจิตวิญญาณในการกำหนดกติกาการอนุรักษ์และแนวทางปฏิบัติร่วมกัน การอนุรักษ์และพัฒนาผ้าทอภายใต้ร่วมกันของคนในชุมชนโดยการพัฒนาระบบการจัดการกลุ่มโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจำเป็นต้องผ่านการสร้างความ

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณภาพและความเหมาะสมของสินค้าทางวัฒนธรรม

คุณภาพและความเหมาะสมของสินค้าทางวัฒนธรรม	\bar{x}	S.D.	ระดับ
1) ลักษณะทั่วไปในภาพรวม	4.30	0.58	มาก
2) ลวดลายที่ใช้	4.30	1.15	มาก
3) สีเส้นของชิ้นงาน	4.00	1.00	มาก
4) การตกแต่งด้วยวัสดุอื่น	4.00	1.00	มาก
5) คุณภาพการใช้งาน	4.00	0.00	มาก
6) สะท้อนถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน	5.00	0.00	มากที่สุด
7) ความเหมาะสมในการเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม	5.00	0.00	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	4.38	0.53	มาก

ตระหนักรู้ให้กับชุมชนโดยใช้วิธีการเล่าเรื่องราว (Story telling) จากผู้รู้ จากประสบการณ์ และวิธีการที่เคยทำมาให้ทราบเป็นคนเล่าเรื่องราวให้แก่ชุมชนว่ามีขั้นตอนหรือกระบวนการอย่างไรรวมถึงผลการดำเนินงาน ซึ่งกระบวนการนี้จะทำให้คนในชุมชน และกลุ่มเยาวชน ได้รับความรู้ และเกิดความตระหนักถึงประโยชน์และคุณค่าของภูมิปัญญาของชุมชน (Singhanate et al., 2016) ส่งผลให้เกิดกระบวนการคิดและการพัฒนาร่วมกันและส่งผลไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

3) **พัฒนา** ชุมชนเกิดพลังการขับเคลื่อนที่เกิดขึ้นโดยชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีการกำหนดแนวทางกติกา และพัฒนาสินค้าร่วมกันซึ่งนำไปสู่ขั้นตอนของการฝึกปฏิบัติการทำสินค้าทางวัฒนธรรมร่วมกันของชุมชน

สถานการณ์ใหม่ ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในด้านการพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรมและมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและอนุรักษ์ผ้าทอของคนในชุมชน ในทุกเพศทุกวัย ชุมชนเกิดความเข้มแข็งทางภูมิปัญญา มีการใช้เทคนิคการทอลายโกเพื่อทำให้เกิดมิติและความสวยงาม มีการส่งเสริมจากกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อให้กลุ่มผ้าทอมีความเข้มแข็ง เกิดการสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอ คนในชุมชนให้ความสนใจในการพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรมที่เป็นการนำภูมิปัญญาในชุมชนมาประยุกต์ดัดแปลงให้เกิดความทันสมัยและเป็นการเพิ่มมูลค่า มีการสืบสานภูมิปัญญาผ้าทอผ่านประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน ดังนี้

1) ชุมชนทราบถึงประวัติและอัตลักษณ์ของผ้าทอลายโก ทำให้ชุมชนมีความเข้าใจถึงประวัติและความสำคัญของผ้าทอลายโกที่ถือว่าเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของบรรพบุรุษของตนเองที่มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน จึงทำให้ชุมชนมีการตื่นตัวเกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าผ้าทอ เกิดความรักและหวงแหนมรดกทางภูมิปัญญาผ้าทอ นำไปสู่การสร้างกติกา แนวทางการอนุรักษ์ และการพัฒนาสินค้าจากผ้าทอในชุมชน โดยการร่วมมือของทุกภาคส่วนในชุมชน ได้แก่ ผู้นำ กลุ่มทอผ้า และคนในชุมชน ส่งผลให้เกิดกระบวนการพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรมร่วมกันของชุมชน

2) ชุมชนเกิดการตระหนักรู้และหันกลับมาให้ความสนใจในผ้าชิ้นที่ทอจากชุมชน รวมทั้งการประดิษฐ์คิดค้นและพัฒนาวิธีการทอเพื่อทำให้เกิดลวดลายบนผืนผ้า ทำให้ผืนผ้ามีมิติและสวยงาม เพื่อเพิ่มมูลค่าของผ้าทอ ส่งผลให้มือถักและหน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสนใจสั่งจองเป็นจำนวนมาก

3) การพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรม ที่พัฒนามาจากผ้าทอลายโก ได้แก่ ตุ๊กตาแม่อยู่กับหลานสาวและถุงย่ามลายโก โดยชุมชนยังคงมีการทอผ้าเพื่อใช้เป็นผ้าชิ้นสำหรับสวมใส่เช่นเดิม แต่พัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ ที่มีการพัฒนาปรับปรุงถุงย่ามให้มีขนาดเล็กลงเพื่อให้เหมาะกับการพกพาและเป็นของที่ระลึก

4) ชุมชนตื่นตัวในการอนุรักษ์และให้ความสำคัญกับผ้าทอมากขึ้น มีกลุ่มสตรีในชุมชนเข้ามาเรียนรู้และเป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้าร่วมกับผู้สูงอายุ จากเดิมที่มีอยู่เพียง 10 คน ปัจจุบันมีสมาชิกกลุ่มทอผ้าจำนวน 15 คน นอกจากนั้นยังได้รับความสนใจจากโรงเรียน หน่วยงานราชการ และกลุ่มสตรีนอกชุมชน ซึ่งหน่วยงานที่ให้ความสนใจเข้าศึกษาดูงานทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการมีจำนวนมากกว่า 10 หน่วยงาน

5) การจัดตั้งกองทุนในชุมชนเพื่อสนับสนุนกลุ่มทอผ้า จัดทำผ้าป่าเพื่อระดมทุนในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์และศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน สร้างอาคารทอผ้าขึ้นใหม่โดยใช้งบประมาณของหมู่บ้าน และกลุ่มสตรีทุกช่วงวัยในชุมชนให้ความร่วมมือในการสวมใส่ผ้าชิ้นลายโกเข้าร่วมงานกิจกรรม และงานประเพณีที่จัดขึ้นในชุมชน ตลอดจนการสวมใส่ในชีวิตประจำวัน จากเดิมกลุ่มทอผ้าไม่มีเงินทุนในการดำเนินงาน แต่หลังจากการระดมทุนรวมถึงได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ ในชุมชน ทำให้ปัจจุบันกลุ่มทอผ้ามีเงินทุนในการดำเนินงานจำนวน 20,250 บาท (ข้อมูล ณ เดือนมีนาคม พ.ศ. 2563)

6) การเปลี่ยนแปลงในการจำหน่ายผ้าทอ ในปัจจุบันมีการสั่งจองผ้าชิ้นจำนวน 300 ผืน โดยจำหน่ายผืนละ 400 บาท ซึ่งยอดการสั่งจองมาจากกลุ่มแม่บ้านและหน่วยงานต่าง ๆ การสั่งทำถุงย่ามมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเดิมเป็นการสั่งทำเฉพาะในชุมชน แต่ปัจจุบันมีการสั่งทำถุงย่ามจำนวนกว่า 250 ใบ จำหน่ายใบละ 200 บาท โดยวัดต่าง ๆ ในเขตอำเภอเพื่อเป็นของขวัญพระในงานบุญต่าง ๆ ด้านช่องทางการจำหน่ายถุงย่าม พบว่ามีกลุ่มสินค้าออนไลน์ติดต่อเพื่อรับถุงย่ามไปประกาศขายในกลุ่มเป็นจำนวนมาก และในส่วนของตุ๊กตาแม่อยู่และหลานสาวอยู่ในช่วงของการปฏิบัติและพัฒนาฝีมือของกลุ่มแม่บ้านในชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นของฝากของที่ระลึกต่อไป

ผลกระทบและความยั่งยืน ของการเปลี่ยนแปลง

การดำเนินการสร้างความตระหนักรู้ และการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้ชุมชนบ้านแม่ลอยหลวงเกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และส่งผลทำให้เกิดความยั่งยืนให้กับชุมชน ดังนี้

1) การพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรมของชุมชน ที่เกิดจากการร่วมคิดและการร่วมทำของคนในชุมชนที่พัฒนามาจากผ้าทอลายโกที่เป็นผลผลิตทางภูมิปัญญา มีการเพิ่มมูลค่าและเพิ่มรูปแบบการใช้งานของผ้าทอลายโก ได้แก่ ตู๊กตาแม่อุ้ยกับหลานสาว และถุงย่ามลายโก ซึ่งสินค้าดังกล่าวเกิดจากความต้องการและความร่วมมือของชุมชนในการพัฒนาสินค้า โดยเน้นความเป็นอัตลักษณ์และการสะท้อนถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน

2) ชุมชนได้จัดสร้างอาคารหลังใหม่เพื่อเป็นสถานที่ให้กลุ่มทอผ้าขึ้นลายโกไว้ทอผ้า ทดแทนอาคารหลังเดิมที่มีสภาพทรุดโทรมไม่เหมาะแก่การดำเนินงานของกลุ่ม การจัดสร้างใช้ทุนทรัพย์จากการร่วมกันบริจาคของคนในชุมชน ชุมชนได้จัดสร้างพิพิธภัณฑ์ผ้าทอเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ ประวัติความเป็นมา

ของชุมชนและจัดแสดงผ้าทอหายากของชุมชน (ภาพที่ 9) ซึ่งส่งผลให้เกิดความยั่งยืนของภูมิปัญญาผ้าทอและสร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชน ส่งผลถึงการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน (Pantung, 2019b) และอยู่ในช่วงการระดมทุนและเตรียมการตั้งจัดศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอ จากการระดมทุนดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการเริ่มต้นของกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาผ้าทอของชุมชน และจะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไปในอนาคต สอดคล้องตามหลักการ “ระเบิดจากภายใน” ตามศาสตร์พระราชา ซึ่งได้มีผลเกิดขึ้นแล้วในชุมชนแห่งนี้

3) คนในชุมชนกลับมาสวมใส่ผ้าชิ้นที่ทอจากชุมชนแทนการสวมใส่กางเกง โดยเฉพาะกลุ่มวัยกลางคนจนถึงผู้สูงอายุจะสวมใส่ชิ้นในชีวิตประจำวัน (ภาพที่ 10) และในงานบุญหรืองานกิจกรรมของชุมชนทุกคนจะพร้อมกันใส่ผ้าชิ้นลายโกไปร่วมงาน กลุ่มวัยทำงานและเยาวชนมีทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือกลุ่มสตรีวัยทำงานและเยาวชนในชุมชนหรือกลุ่มที่ออกไปทำงานหรือเรียนต่อที่อื่น หันกลับมานิยมสวมใส่ผ้าชิ้นเมื่อกลับบ้านและเมื่อมีงานประเพณีต่าง ๆ (ภาพที่ 11)

4) การแสดงออกถึงอัตลักษณ์และการพัฒนาภูมิปัญญาผ้าทอที่มีความโดดเด่นของชุมชนในระยะเวลาที่ผ่านมา ส่งผลให้

ภาพที่ 9

ภูมิหลังใหม่ที่ขึ้นสูงเป็นพิพิธภัณฑ์และศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอของชุมชน

หน่วยงานต่าง ๆ เริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนและผลักดันให้การทอผ้าในชุมชนเกิดความยั่งยืน ในปี พ.ศ. 2563 ศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเทิง ขออนุญาตจัดตั้ง “ศูนย์ฝึกอาชีพประจำตำบลศรีดอนไชย” ณ วัดดอยไชย ซึ่งเป็นที่ตั้งของกลุ่มทอผ้าชุมชนบ้านแม่ลอยหลวง โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้กลุ่มผู้สูงอายุและสมาชิกกลุ่มทอผ้าเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับหน่วยงานและบุคคลที่สนใจในการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาการทอผ้าไปสู่การสร้างอาชีพต่อไป

5) ชุมชนมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าของชุมชนโดยใช้ประเพณีและวัฒนธรรมเป็นสิ่งเชื่อมโยงให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบสานการทอผ้าให้เกิดความยั่งยืน โดยชุมชนได้กำหนดให้มีการจัดประเพณีจุลจลินขึ้นในปี พ.ศ. 2561 และกำหนดให้จัดขึ้นทุกปีสืบไป ประเพณีนี้เน้นการอนุรักษ์ควบคู่กับการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ้าทอให้กับคนในชุมชน โดยเริ่มกระบวนการเรียนรู้ตั้งแต่การปลูกฝ้าย การเก็บฝ้าย การทอผ้า และการถวายเป็นพระกุศล โดยประเพณีนี้จะเป็นตัวขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้และการอนุรักษ์การทอผ้าในชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

6) การฝึกปฏิบัติการพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรม มีคนในชุมชนทุกช่วงวัยเข้าร่วมการฝึกปฏิบัติ โดยมีตั้งแต่เด็กและเยาวชน กลุ่มสตรีวัยกลางคน และผู้สูงอายุเข้าร่วม (ภาพที่ 12) จากปรากฏการณ์นี้ทำให้เกิดกระบวนการสืบทอดและการต่อยอดการพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรมในชุมชนอย่างแท้จริง ส่งผลถึงความยั่งยืนของการเรียนรู้ในชุมชนเพราะเกิดขึ้นในสามช่วงวัย

7) การจัดตั้งคณะกรรมการกลุ่มทอผ้าในชุมชน โดยทุกภาคส่วนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณและการส่งเสริมกิจกรรมการทอผ้า ปัจจุบันมีการใช้เงินทุนของกลุ่มในการซื้อวัสดุในการทอ การรับสั่งจองและจัดจำหน่ายสินค้าผ่านกลุ่มผ้าทอ การกำหนดแนวทางการปันผลกำไรให้กับสมาชิกกลุ่ม ในปัจจุบันสินค้าที่ทางกลุ่มจำหน่าย ได้แก่ ผ้าชิ้น และถุงย่าม

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ประจำปีงบประมาณ 2562 สัญญาทุนเลขที่ B26208006

ภาพที่ 10

ผู้สูงอายุในชุมชนใส่ผ้าชิ้นลายไกร่วมงานประเพณี

ภาพที่ 11

คนในชุมชนวัยเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ ใส่ผ้าชิ้นลายไกร่วมในกิจกรรมชุมชน

ภาพที่ 12

เยาวชนเข้าร่วมการฝึกปฏิบัติพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรมร่วมกับผู้ใหญ่ในชุมชน

References

- Burapajattana, J. (2016a). Application of pattern from identity of Mae Chaem fabric for cultural textile product design in home decoration. *Veridian E- Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and Arts)*, 9(3), 1720–1738. (in Thai).
- Burapajattana, J. (2016b). Development of souvenir textile products of Ban Had Seo, Sukhothai. *Art and Architecture Journal Naresuan University*, 7(1), 146–159. (in Thai).
- Dechgoolong, P. (2017). *Knowledge management on Ban Nasaew local wisdom weaving, Nasaew district, Chaiyaphum province*. Proceeding of 4th Phetchabun Rajabhat University, March 10, 2017, Phetchabun Rajabhat University, Phetchabun. (in Thai).
- Juntawong, J. (2015). *Commoditization of culture: Chiang Mai walking street*. (Master of Arts dissertation), Chiang Mai University. (in Thai).
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2019). National Economic and Social Development Plan, Version 12. Retrieved October 25, 2019, from http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid = 6422. (in Thai).
- Pantung, P. (2019a). Participatory development of textile products of Ban Phu Thong community Sukhothai Province. *Area Based Development Research Journal*, 11(4), 331–345. (in Thai).
- Pantung, P. (2019b). The Process to create a pattern of mud mee woven fabric with the participation of Ban Muang Hom woven handicraft group, Phitsanulok province. *Area Based Development Research Journal*, 11(5), 405–421. (in Thai).
- Puangpanya, B., Kenaphoom, S., & Yupas, Y. (2016). Management approach for enhancing the cultural commodity. *Bailan Journal, Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 1(1), 80–101. (in Thai).
- Silk Preservation Center. (n.d.). *Manual of the silk conservation center*. Bangkok: Department of Sericulture. (in Thai).
- Singhanate, P., Sangrarang, N., Singharat, W., & Binsodaoh, A. (2016). Development of quality management system for germinated brown rice group with the participation of Ban Lai Hin community, Ko Kha district, Lampang province. *Area Based Development Research Journal*, 8(4), 53–65. (in Thai).
- Singajorn, S. (2015). Royal initiative of his majesty: Understand, achieve and develop with corporate social responsibility. *Electronic Journal of Open and Distance Innovative Learning (e-JODIL)*, 5(2), 119–129. (in Thai).
- Thai Industrial Standards Institute (TISI). (2015). *Thai community product standard*. Bangkok: Ministry of Industry. (in Thai).